

RECENSIE DE STANDAARD ★★★★★

# Ontmoeting met de schepper

Cate Blanchett valt van haar sokkel als Lydia Tár, een dirigente die gelooft dat haar genie alles pardonneert. *Tár* is een beklemmende, virtuoze karakterstudie die inhaakt op de cancelcultuur en de morele grenzen van het makerschap.

Door **Ruben Aerts**

Zaterdag 21 januari 2023 om 3.25 uur



Vergeet Cate Blanchett, u ziet de wereldberoemde (en fictieve) dirigente Lydia Tár. ©Florian Hoffmeister/focus

Wat een fenomeen is Cate Blanchett. De geboren Australische is steengoed in zowat iedere film, nooit heeft ze iets vrijblijvends. Maar om de zoveel jaar geeft ze een vertolking die nog een stap verder gaat en weer een nieuw hoogtepunt betekent. Dan speelt ze klaar waar een Leonardo DiCaprio of Brad Pitt allang niet meer in slagen, als dat ooit al het geval was: dat je als kijker de filmster vergeet. Blanchett wordt iemand anders. In *Carol* was dat een welstellende vrouw die zich evenveel gevangen voelde door het enge denken van de jaren 50 als door haar huwelijk. In *The aviator* was dat Katharine Hepburn, in *I'm not there* zowaar Bob Dylan.

In de film *Tár*, vanaf woensdag in de zalen, wordt ze Lydia Tár, een componiste en dirigente van wereldformaat. Iemand die bekendstaat voor haar indrukwekkende carrière en een jaloersmakend talent. Deze vrouw ademt een monomane gedrevenheid en discipline. Logisch, anders had ze nooit de top bereikt. Lydia Tár is kortom iemand die meteen ontzag afdwingt. Een icoon in haar vakgebied. En wat zet Cate Blanchett haar verbluffend sterk neer.

Toch even benadrukken: Lydia Tár bestaat niet echt. Noem de filmtitel dus gerust misleidend. Die geeft de indruk dat het hier om een klassieke biopic gaat. Een die net als Marie Antoinette, Steve Jobs of recent nog Elvis zijn kans grijpt om zijn onderwerp direct

commercieel uit te spelen. Maar als dat niet het geval is, is die titel dan een kwinkslag van de Amerikaanse regisseur en scenarist Todd Field? Hij legt op die manier vooral het hele opzet bloot.

### **Aan de voeten van het genie**

*Tár* is in de eerste plaats een weergaloze en ook meedogenloze karakterstudie. Een die geleidelijk onder je vel kruipt, die soms wringt en schuurt en gemeen bijt. Want zo spontaan Lydia Tár bewondering oproept, zo geniepig wordt die op de proef gesteld. Deze vrouw is het gewend dat er alleen in superlatieven over haar wordt gesproken, en daardoor waant ze zich ongenaakbaar. Haar talent blijkt gaandeweg een vrijgeleide om te nemen, om mensen te gebruiken en weer uit te spuwen. Haar wil is wet. Maar die houding keert terug als een boemerang wanneer zaken uit het verleden zich opnieuw aan haar opdringen.

Field ontmaskert de hedendaagse kunstenaar die na jaren van lof en een vracht pluimen het morele kompas ontregeld ziet. De goddelijke status stuwde niet simpelweg de prestatiedrang en ambitie, hij is naar het hoofd gestegen en heeft nu iets vies. Buitensporige bewondering corrumpeert en verblindt. Dat was natuurlijk altijd al het geval, maar de huidige tijdgeest - tolereert dat niet langer en roept de allergrootsten tot de orde. *Tár* is een film over de cancelcultuur door de ogen van het op handen gedragen genie. Field toont op ingenieuze wijze hoe moraliteit en arrogantie frontaal botsen.



Courtesy of Focus Features

‘Zonder mij kun je niet beginnen’, zegt Lydia Tár al vroeg in de film. *Tár* opent met wat ze in culturele kringen een masterclass noemen. Het is een interview dat voor de gelegenheid in een knusse sofa op een podium plaatsvindt. Een volle zaal ligt aan de voeten van het genie en de journalist die het gesprek voert. Die is geen seconde kritisch. De centrale gast mag haar genialiteit in de verf zetten en doceert over wervelend succes en hoe het te bereiken. Lydia Tár doet dat eloquent, terwijl ze haar culturele bagage schijnbaar achteloos etaleert. Ze gebruikt al eens een exotisch woord, maar deze vrouw, die nog steeds voeling heeft met het publiek, is zo welwillend de zaken meteen bevattelijk toe te lichten.

Blanchett bedenkt Lydia Tár met een iets lagere stem en een arsenaal zorgvuldige gebaren waarmee ze haar woorden dirigeert. Ze straalt klasse uit, al kun je dat evengoed zien als het vernislaagje dat haar gevoel van verhevenheid maskeert. Haar blik is koel, op het kille af. Lydia Tár is niet gekomen om te behagen. Respect en bewondering, dat is wat ze wil. Ze leeft

in een cocon – als ze zich schijnbaar los van het andere verkeer op de baan begeeft, zien we dat letterlijk.

Menselijkere gedaantes hebben Noémie Merlant (*Portrait de la jeune fille en feu*), die haar assistente speelt, en de Duitse Nina Hoss als haar levenspartner.



Courtesy of Focus Features

In lange, soms onafgebroken scènes komt *Tár* in beeld. Het hoogtepunt is een ontluisterend college waarin ze haar starre kijk op een veranderende wereld onthult. Die ligt ook mee aan de basis van de kritiek die nu weerklinkt. Lydia Tár is een kwalijke, antipathieke protagoniste en daar zou het publiek op afknappen – de film kampt met een tegenvallende ticketverkoop. De Amerikaanse dirigente Marin Alsop hekelde dan weer de keuze van Field om uitgerekend een vrouw als roofdier op te voeren. ‘Ik voelde me beledigd als vrouw, als dirigente en als lesbienne.’ Lydia Tár zou het vooral het publiek moeilijk maken om iets voor haar te voelen.

### Vrij spel

Het moet gezegd dat de cineast inzet op een bedachtzame, afstandelijke benadering. Behalve een portret van de neergang van een icoon is *Tár* ook een sluimerende thriller – stiekem vastgelegde gsm-beelden zetten haar te kijk, al zien we niet wie dat doet. Ook de vorige twee films van de cineast hadden die extra spanningslaag. Fields debuteert in *In the bedroom*, uit 2001, toonde hoe de ouders van een vermoorde zoon het recht in eigen handen nemen, vijf jaar later zette *Little children* een veroordeelde pedofiel in om onheil af te kondigen.

Op een ingenieuze manier speelt *Tár* in op onze fascinatie met maniakale kunstenaars en inspirerende vernieuwers tout court. Enkele jaren geleden deed *Phantom thread* dat ook al weergaloos. Moet genialiteit altijd vrij spel krijgen? Is onze neiging om milder te zijn voor de ongezien getalenteerden ingefluisterd door aanbidding? *Tár* is geslepen en indringend, een doelbewust provocatieve film die vragen opwerpt over de morele grenzen van het makerschap.

Dat deze meesterlijke film relevant en tegelijk razend actueel is, staat niet ter discussie.

*Tár* is nog maar de derde film van Todd Field (58), maar de gewoonte om Oscarkanshebbers af te leveren zet hij ook nu voort. Behalve een nominatie voor Blanchett en Fields regie is vrijwel zeker dat bij de bekendmaking nu dinsdag *Tár* zal meedoen voor beste film.